

به نام خدا

رابطه میان الگوی استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای

مولفان :

داود بشناس

فاطمه رامشگر

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: بشناس، داود، ۱۳۶۹
عنوان و نام پدیدآور: رابطه میان الگوی استفاده از موبایل و جامعه پذیری
مدرسه‌ای/ مولفان داود بشناس، فاطمه رامشگر.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو(سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۵۴ ص.
شابک: ۵-۷۶۱-۳۳۹-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۵۴ - ۱۴۹.
موضوع: الگوی استفاده از موبایل - جامعه پذیری مدرسه ای
شناسه افزوده: حسنخانی، کبری، ۱۳۶۱
شناسه افزوده: رامشگر، فاطمه، ۱۳۷۹
شناسه افزوده: علی پور، زهرا، ۱۳۷۶
رده بندی کنگره: TK۵۱۰۵/۴۹۰
رده بندی دیویی: ۰۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۱۸۷۰۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: رابطه میان الگوی استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای
مولفان: داود بشناس - فاطمه رامشگر
ناشر: انتشارات ارسطو(سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۴۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۵-۷۶۱-۳۳۹-۶۲۲-۹۷۸
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

۷.....	چکیده
۸.....	مقدمه
۱۱.....	فصل اول
۱۱.....	کلیات
۱۱.....	بیان تکنولوژی و فناوری ارتباطی در جامعه
۱۴.....	اهمیت و ضرورت استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای
۱۶.....	فایده و کاربرد نتایج استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای
۱۷.....	فصل دوم
۱۷.....	ادبیات استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای
۱۷.....	تعریف مفاهیم کلیدی
۱۸.....	تاریخچه موبایل
۲۱.....	نسلهای تلفن همراه
۲۲.....	اشاعه موبایل در جهان
۲۵.....	برخی کارکردهای اجتماعی موبایل
۲۷.....	موبایل، جوانان و نوجوانان
۲۹.....	جامعه پذیری
۳۸.....	جامعه پذیری در مفهوم جدید
۳۹.....	عوامل و کارگزاران جامعه پذیری

۴۲	دیدگاه‌های نظری پیرامون تاثیر وسایل ارتباط جمعی بر جامعه پذیری
۴۶	جامعه پذیری مدرسه ای
۴۷	جامعه پذیری مدرسه ای: باتاکید برنظام آموزش ایران
۴۸	اهداف جامعه پذیری مدرسه ای
۴۹	ابعاد جامعه پذیری مدرسه ای
۵۰	مبانی نظری تحقیق
۵۹	نظریات مربوط به جامعه پذیری
۶۴	پیشینه تجربی
۶۴	گذری بر پژوهش‌های انجام گرفته در جهان
۷۰	برخی پژوهش‌های انجام گرفته در ایران
۷۷	چهارچوب نظری
۸۰	مدل نظری تحقیق
۸۱	فصل سوم
۸۱	تکنیکها و روش شناسی
۸۱	روش شناسی
۸۲	ابزار گردآوری داده ها
۸۳	تعریف عملیاتی متغیرها
۸۷	روایی و پایایی ابزار پژوهش
۹۱	فصل چهارم

۹۱	نتایج
۱۳۷	فصل پنجم
۱۳۷	بحث و نتیجه گیری
۱۳۷	نتایج
۱۳۸	نتایج توصیفی
۱۳۹	نتایج تبیینی
۱۴۴	نتایج تحلیلی
۱۴۶	پیشنهادات
۱۴۸	محدودیتها
۱۴۹	منابع و پیوستها

چکیده

جامعه پذیری مدرسه ای یکی از مولفه های مهم و اهداف اصلی آموزش و پرورش در هر جامعه ای می باشد که حلقه ارتباطی فرهنگ گذشته جامعه به نسل جدید و عامل تداوم ، تعمیق و تعالی عناصر فرهنگی جامعه به این نسل می باشد. تحقیقات متعدد نشان دهنده آن است که عوامل مختلفی در اجتماعی نمودن یا جامعه پذیری افراد موثرند از جمله می توان به خانواده ، مدرسه و وسایل ارتباط جمعی اشاره نمود. پیشرفتهای تکنولوژیکی در عرصه ارتباطات و اطلاعات با جاذبه های خاص خود توانسته است فرهنگهای جوامع و هویت های افراد را به چالش بکشد. یکی از این عرصه های فرهنگی جامعه پذیری مدرسه ای و یکی از مهم ترین این تکنولوژیها موبایل است که حضوری ناخوانده ولی فعال در بین نوجوانان و جوانان را به خود اختصاص داده است.

این پژوهش به منظور بررسی رابطه الگوی استفاده از موبایل با جامعه پذیری مدرسه ای و با روش پیمایش انجام گرفته است. جمعیت نمونه پژوهش ۲۸۰ نفر از دانش آموزان سه سال آخر دوره دبیرستان در شهرستان کوهسنگی بوده که براساس فرمول کوکران انتخاب شدند، اطلاعات و داده های آن از طریق پرسشنامه گردآوری شده و روش نمونه گیری به صورت دو مرحله ای تصادفی و سپس نمونه گیری سهمیه ای متناسب انجام گرفت .

در این مطالعه برای نشان داده رابطه الگوی استفاده از موبایل و میزان جامعه پذیری مدرسه ای از نظریات متعددی از جمله نظریات گسر، کاستلز و اینگلههارت و ... استفاده شده است. با توجه به نظریات گسر و کاستلز (از معروفترین محققان عرصه مطالعات مربوط به اثرات فرهنگی اجتماعی تکنولوژیهای نوین ارتباطی بویژه موبایل) فرض اصلی تحقیق عبارت از این بود که "بین الگوی استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای در دانش آموزان رابطه وجود دارد.

" یافته های پژوهش نشانگر آنست که در مجموع بین الگوی استفاده از موبایل در قالب ابعادی همچون: شدت و میزان استفاده، نوع نگرش و نحوه استفاده از موبایل (ابزاری یا بیانگر)، موقعیتهای استفاده (مناسب یا نامناسب) و سابقه استفاده از موبایل با جامعه پذیری مدرسه ای در قالب مولفه هایی چون مهارتهای ارتباطی ، جرئت ورزی ، مسئولیت

پذیری ، فهم و عمل به ارزشها ،مقابله ای و فراغتی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج بدست آمده نشان دهنده اثبات فرضیه فوق می باشدیعنی دانش آموزانی که استفاده زیادی از موبایل می کنند یا نوع نگرش آنها به موبایل نگرشی بیانگر است و یا از موبایل در موقعیتهای نامناسب (زمانها و مکانهای غیر معمول) استفاده می کنند و سابقه بیشتری در استفاده از موبایل دارند از میزان و سطح جامعه پذیری کمتری برخوردارند. نکته قابل توجه در این راستا این است که نمره جامعه پذیری در دانش آموزانی بالاست که یا کلاً فاقد موبایل شخصی هستند و یا از موبایل استفاده کمتری ابزاری تری می نمایند.

کلید واژه ها: جامعه پذیری ، جامعه پذیری مدرسه ای ، الگوی کاربری موبایل ، گسر ، کاستلز

مقدمه

جهان وارد هزاره سوم گشته ،عصری که فناوریهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی توانسته اند دهکده جهانی را به ارمغان آورند.اکنون جامعه شناسی نوپای دوران صنعتی بیش از پیش با ارتباطات پیوند خورده،و به طور قطع و یقین جامعه شناسی و فرهنگ پیشرو درآینده ای نه چندان دوربا جامعه ای شبکه ای -اطلاعاتی درگیر خواهد بود که لازمه آن تغییر پارادایم تحلیلی کنونی به تحلیل شبکه های اجتماعی مبتنی بر فناوری اطلاعات و بازنگری در روشها وتمد انتقال عناصر فرهنگی خواهد بود. محیط اجتماعی در عصر جهانی شده حاضر یک محیط رسانه ای است لذا متغیر های مستقل جدیدی پا به عرصه فرهنگ جوامع گذاشته اند که در پژوهشهای پیشین لحاظ نگردیده اند. فنآوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی روش کارکرد ما را دگرگون کرده و امور اقتصادی و اجتماعی و حتی نحوه تفکر ما را تغییر داده اند.

تجارت، بانکداری، اوقات فراغت و سرگرمی، خدمات، خط تولید، آموزش، و بهداشت در عصر حاضر نسبت به ده سال قبل کاملاً متفاوت شده و مردم این تغییر را که فنآوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی موجب آن شده اند، به تدریج تشخیص می دهند. ترکیبی از رایانه ها، ماهواره ها، اینترنت، تلفن همراه و سایر وسایل الکترونیکی، که ابزار اطلاعات و

ارتباطات مدیریت‌اند، فنآوری اطلاعاتی و ارتباطی را تشکیل می‌دهند که موجب عمل و عکس‌العمل مؤثرتر و کارا تر امور می‌شوند و باعث بروز مشاغل جدید، صنایع نوین و خلاقیت‌های پی‌درپی در کشورهای توسعه‌یافته شده، و نیز تغییراتی در روش زندگی به وجود آورده‌اند (استور، ۱۳۷۵: ۱۰). اما از سوی دیگر، با اذعان به کاربردهای فراوانی که فنآوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی به ارمغان می‌آورد، پیدایی این فنآوری‌ها، بحث و جدل‌های متعددی را بر سر آثار فردی و اجتماعی، کوتاه‌مدت و بلندمدت، سطحی و زودگذر و یا عمقی و دیرپای، و کلاً آثار مثبت و منفی آنها به راه انداخته است. در حالی که به نظر می‌رسد بعضی، برغم مشاهده سرعت سرسام‌آور گسترش دسترسی به شبکه‌های کامپیوتری، و اذعان به توان حیرت‌آور رسانه‌های ارتباطی جدید، رسانه‌ها را واجد آثاری تصنعی و زودگذر به حساب می‌آورند که اصولاً هیچ مطالب اساسی درباره آنها نمی‌توان گفت (تامپسون، ۱۳۷۹: ۱۰).

آموزش و پرورش نیز به عنوان یکی از نهاد های اصلی جامعه نمی تواند فارغ از این عرصه نوو بدون در نظر گرفتن آثار و تبعات پیشرفتهای تکنولوژیکی نوین به فعالیت سنتی خویش یعنی پرورش و انتقال عناصر فرهنگی به نسل جدید ادامه حیات دهد. زیرا که فناوریهای نوین ارتباطی با فراهم کردن امکان پیدایش جامعه ای شبکه ای، افراد و جوامع را در قالب های جدید هویت سازی نموده اند. (کاستلز: ۱۳۸۰، ۲۰۱) این امر نه تنها بر ارتباط و تعامل انسانها با یکدیگر موثر افتاده بلکه ساختارها و نهادها را نیز با چالش روبرو ساخته است . در این میان جامعه پذیری مدرسه ای نیز به عنوان یکی از مولفه ها و عملکردهای رسمی در مدارس عنصری بسیار مهم در هویت بخشی ،استمرار و تعمیق عناصر فرهنگی و ارزشها و هنجارهای رسمی به دانش آموزان می باشد. ورود ناخوانده ولی گریزناپذیر تکنولوژیهای نوین ارتباطی از جمله موبایل به عرصه فرهنگ و آموزش و پرورش علی رغم استفاده های تکنیکی و ... از آنها چالشهایی را پیش روی کارگزاران عرصه انتقال فرهنگی و متصدیان امر جامعه پذیری در مدارس گذاشته که حل این مسئله مستلزم پژوهشهایی تجربی و کارشناسانه است.

مطالعه حاضر با دو سؤال اصلی آغاز می‌شود: (۱) تلفن همراه در بین دانش‌آموزان متوسطه دختر و پسر چه کاربردهایی دارد (۲) آیا این الگوی استفاده از موبایل با جامعه پذیری مدرسه‌ای ارتباط معنادار دارد؟ یا خیر؟

فصل اول

کلیات

بیان تکنولوژی و فناوری ارتباطی در جامعه

حضور فزاینده و گریزناپذیر تکنولوژیهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی در زندگی فردی و جمعی عصر ما لزوم توجه ویژه و محققانه به آثار و تبعات مثبت و منفی آنان را نه تنها ضروری بلکه پر اهمیت نموده است. تا جایی که امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه با فناوری زیستی و فناوری نانو سه ضلع مثلثی را تشکیل می دهند که مسیر و جهت علوم و فنون را چند دهه آینده را تعیین می کنند. (معمد نژاد: ۱۳۸۴) در این بین فناوریهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی با فراهم کردن امکان پیدایش «جامعه ای شبکه ای» که افراد و جوامع را در قالبهای تازه هویت‌های تازه بخشیده (کاستلز، ۱۳۸۷: ص ۲۰) نه تنها قواعد و قوانین سنتی حاکم بر ارتباط و تعامل میان انسانها بلکه نوع نگرش یا به قول هابرماس زیست جهان ما را نسبت به خود و جهان تغییر داده است. (اولسون: ۱۳۷۷: ۵) یکی از مهم ترین این ابزارهای ارتباطی و اطلاعاتی که امروزه کاربردهای روزافزونی در میان خیل گسترده جامعه پیدا کرده تلفن همراه (موبایل) است که به زعم پورو جامعه شناس معاصر بر خلاف سایر تکنولوژیها توانسته است از سوی اقشار و طبقات مختلف سنی و جنسیتی و اجتماعی تقریباً به یک اندازه مورد استقبال قرار گیرد. (موسوی: ۸۹: ۱۵) جامعه ایرانی نیز از این قاعده مستثنا نبوده تا جایی که امروزه سخن از وجود حداقل ۳۵

میلیون خط موبایل در کشور بر سر زبانهاست. (نشریه تخصصی ارتباطات، زمستان ۸۷) اگر ویژگی‌هایی از قبیل: «تعاملی بودن، جمع زدایی، شکست مفاهیم زمان و مکان، تمرکز زدایی، ظرفیت بالا و انعطاف پذیری را برای فناوریهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی در نظر بگیریم (آقاجانی، نوشین، ۱۳۸۳: ۱۵) متوجه خواهیم شد که این رسانه ها با فرهنگ جامعه در ارتباطی تنگاتنگ قرار دارند و در این بین موبایل با داشتن یکسری ویژگیهای جذاب به راحتی توانسته است جایگاهی ویژه ای را به خود اختصاص داده و بصورت یک کالای فرهنگی ظاهر شود.

ورود موبایل به عرصه اجتماعات بشری چالشهایی جدی را در عرصه های مختلف فرا هم آورده که لزوم توجه پژوهشی را در سرلوحه برنامه های فرهنگی طلب می کند. یکی از این حوزه های چالش برانگیز آموزش و پرورش و کارکرد های آن از یک طرف و ورود ابزاری چند رسانه ای به نام موبایل از طرف دیگر می باشد. اگر جامعه پذیری را کارکردی مهم برای جامعه بدانیم که طی آن هر فرد هنجارها، ارزشها و الگوهای رفتاری را که جامعه ی وی بر آنها تاکید دارد بصورت جزئی از وجود خود در می آورد. (بلیک رید و هارلدسون: ۱۳۸۷: ۸۶) و با در نظر گرفتن اینکه جامعه پذیری فرآیندی است که بدنبال آموزشهای عام بدست می آید و موجب حلول قوانین رفتاری هر جامعه و همه انتظارات فرهنگی آن در کل شخصیت افراد می گردد، (دفلور، ملوین و دنیس آورت دی: ۱۳۸۳: ۶۳۷) بدون تردید می بایست بر این نکته اذعان کامل داشت که آموزش و پرورش یکی از نهاد های اصلی جامعه است که کارکرد آشکار و اصلی آن جامعه پذیری دانش آموزان است. این مقوله تا جایی اهمیت دارد که عده ای از محققان، آموزش و پرورش را در معنای اعم آن جامعه پذیری دانش آموزان قلمداد نموده اند. (علاقه بند: ۱۳۷۸: ۵۶) حال این واقعیت مطرح می شود که در این عرصه تخصصی و ویژه (مدرسه) مهمانی ناخوانده به نام موبایل وارد شده که علیرغم ممنوعیتهای و محدودیتهای قانونی و عرفی که پیرامون استفاده از آن در محیطهای آموزشی وضع گردیده ولی کماکان و به طور گریزناپذیر این محدودیتهای را در نوردیده و روز به روز جایگاه ویژه ای را در دست و دل دانش آموزان به خود اختصاص داده است و آنچه در این رابطه تامل بر انگیز است آن است که ورود و نفوذ

این تکنولوژی به عنوان یک ابزار چند رسانه ای (مولتی مدیا) که از جذابیت خاصی نیز برخوردار است به طور قطع و یقین چالش‌هایی را در مسیر جامعه پذیری دانش آموزان بوجود آورده که غفلت از آن می‌تواند پیامدهای اجتناب ناپذیری را در آینده نزدیک به همراه داشته باشد. براین اساس هدف عمده پژوهش حاضر شناسایی این نکته مهم است که موبایل چه تاثیری بر روند جامعه پذیری مدرسه ای در بین دانش آموزان دارد به عبارتی آیا موبایل در جهت هماهنگی با جامعه پذیری مدرسه ای عمل می‌کند یا خیر؟

لذا با توجه به مباحث مطرح شده در بالا سؤال اصلی این پژوهش اینگونه مطرح می‌شود که :

«آیا موبایل در جهت تقویت کارکرد اصلی مدارس یعنی «جامعه پذیری دانش آموزان» عمل می‌کند یا خیر؟»

اهمیت و ضرورت استفاده از موبایل و جامعه پذیری مدرسه ای

اینگلهارت پس از انجام تحقیقات تجربی و طولی خود پیرامون تحولات فرهنگی جوامع مختلف بر این نکته اذعان داشته که «دگرگونی مهم فرهنگی زمانی رخ می دهد که تغییر جنبه های اساسی فرهنگ منجر به بروز شکاف نسلی گردد زیرا این دگرگونی در میان گروههای جوانتر با سهولت بیشتری انجام می گردد.» (اینگلهارت، ص ۲۰) حال اگر این سخن اینگلهارت را با این گزاره که آن هم حاصل پژوهشهای متعددی است، یعنی «گذار از یک مرحله تمدنی مثلا صنعتی به مرحله بعد (فراصنعتی) در گرو پیشرفت و توجه به تکنولوژیهای نوین ارتباطی و اطلاعاتی است.» جمع نماییم، لزوم توجه بیشتر به آثار و تبعات فرهنگی اجتماعی تکنولوژیهای اطلاعاتی و ارتباطی بر ما بیشتر مبرهن خواهد شد.

اذعان به کاربردهای فراوانیکه فناوریهای ارتباطی و اطلاعاتی برای جامعه به ارمغان آورده اند نباید ما را از آثار و تبعات فردی، اجتماعی، کوتاه مدت و دراز مدت، سطحی و یاعمقی آنان غافل نماید. آموزش و پرورش در خط مقدم تعامل یا تقابل با آثار فردی و اجتماعی تکنولوژی ارتباطی اطلاعاتی نوین (موبایل) قرار دارد. چند سالی است که پیوسته در قالب بخشنامه یا آیین نامه های آموزشی دستوراتی مبنی بر ممنوعیت استفاده از موبایل توسط دانش آموزان در مدرسه صادر می گردد ولی واقعیت این است که طبق تحقیقات انجام گرفته سن استفاده از آن حتی به سن دانش آموزان مدارس ابتدایی نیز انتقال یافته است. (مجله تربیت : زمستان ۸۸)

حال اگر بپذیریم که اغلب نظریات اخیر در مورد تاثیرات فرهنگی رسانه ها بر این باورند که رسانه ها با عرضه کردن نقش ها و رفتارهایی که با ثبات اجتماعی در ارتباطند به عنوان عاملی مهم هم در جامعه پذیری رسمی و هم غیر رسمی ایفای نقش می کنند و از طرف دیگر مردم زمان معتناهایی از وقت خویش را صرف آنها می کنند پس برآستی امروزه اینان در صف اول عوامل جامعه پذیر کننده قرار دارند. (گیل و ادمز: ۹۸) پس توجه و لزوم بررسی پیرامون موبایل به عنوان یک ابزار چند رسانه ای و جذاب از اهمیت ویژه ای برخوردار